

NOVI MUZEJSKI I GALERIJSKI MENADŽMENT U SVIJETU NOVE DINAMIKE ODNOSA NA RELACIJI MUZEJI I GALERIJE vs. GRAD, DRŽAVA, FONDACIJE I MULTINACIONALNE KORPORACIJE

(u povodu knjige *Muzeji i grad: prikrivena muzeologija u globalnoj politici i ekonomiji*, Mirza Hasan Ćeman, Sarajevo, 2015, str. 244)

NEW MUSEUM AND GALLERY MANAGEMENT IN THE WORLD OF NEW DYNAMICS OF RELATIONS BETWEEN MUSEUMS AND GALLERIES VS. CITY, STATE, FOUNDATIONS AND MULTINATIONAL CORPORATIONS

(on the occasion of the book *Museums and the City: the hidden museology in the global politics and economy*, Mirza Hasan Ćeman, Sarajevo, 2015, p. 244)

Prof. dr. Lejla Kodrić Zaimović

Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, BiH

Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarstvo

lejla.kodric-zaimovic@ff.unsa.ba; kodriclejla@hotmail.com; lejla.kodric.zaimovic@gmail.com

Knjiga *Muzeji i grad: prikrivena muzeologija u globalnoj politici i ekonomiji* autora prof. dr. Mirze Hasana Ćemana, iako objavljena 2015. godine, a nastala još i ranije – tokom ak. 2012/2013. godine, kao za objavljivanje naknadno pripremljeni samizdat ciklusa predavanja pod općim naslovom *Muzeologija i galeristika*, koje je autor održao na studijskom programu Arhitektura i urbanizam Arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu – još uvijek je posve aktuelna, pa i anticipirajuća u mnogim svojim dijelovima te s obzirom na cjelokupnu raznolikost te intrigantnu argumentaciju koju donosi.

Knjiga već svojim naslovom bosanskohercegovačkoj muzejskoj, ali i široj akademskoj zajednici nagovještava uvid ili osvrt na najaktuelnije trendove ne samo u muzeologiji i galeristici već i u srodnim kulturnim, umjetničkim i baštinskim disciplinama, tim prije što svojom cjelinom zadire u ono što su ključna, prijelomna suodnošenja muzeja, galerija i srodnih ustanova spram onoga što su ne samo sad već “tradicionalni” akteri ovog složenog međuodnosa, poput grada, države i fondacija (iako knjiga donosi uvid i u promjene koje nastaju na relacijama ovih međuodnosa), već i s obzirom na ono što su već neko vrijeme novonastali složeni

odnosi između muzeja i galerija i krupnog korporacijskog kapitala multinacionalnih kompanija, što su odnosi koji sve više mijenjaju i ono što su već ranije formirani odnosi na relacijama muzeji i galerije – grad – država – fondacije i dr. U tom smislu, iako za svoje polazište ima muzeologiju i galeristiku, prije svega, knjiga je naglašeno interdisciplinarna u svojem pristupu, dovodeći u vezu te sagledavajući složene odnose između aktera čije djelovanje danas bez sumnje, pa i bez premca u odnosu na ranije periode, mijenja svakodnevnu djelatnost, a samim time i budućnost muzeja, galerija i srodnih ustanova.

Pritom, knjiga *Muzeji i grad: prikrivena muzeologija u globalnoj politici i ekonomiji* autora Mirze Hasana Ćemana problematizira odabrane fenomene kako na dijahronijskoj, tako i na sinhronijskoj razini: na dijahronijskoj razini pojavljuju se važne teme iz poglavlja *Muzeji i galerije – određenje termina*, *Muzeji i galerije kao dio identiteta grada*, uključujući i manje tekstualne cjeline posvećene važnim temama kakve su *Muzeji i galerije kao dio nacionalnog i državnog identiteta*, što su teme koje su odredile evropsko 19. i 20. st., uvodeći posredno i primjer uključivanja Bosne i Hercegovine od strane austrougarskih vlasti u milenijske i svjetske izložbe, sve to kao dio šireg

projekta “obrazloženja” okupacije, na što autor Mirza Hasan Čeman svakako skreće pažnju. Ova knjiga, stoga, nudi i svojevrsni osvrt na ono što je historija odnosa na relaciji muzeji i galerije – grad – država – fondacije / vakufi, a na sinhronijskoj razini donosi razumijevanje novih tendencija u razvoju muzeja i galerija i odnosa prema uvjetno govoreći već “tradicionalnim” akterima, ali i prema onim akterima poput multinacionalnih korporacija, mahom privatnog predznaka, čija je uloga – obično u sinergiji s državama i njihovim vladama – u nastanku, izvedbi, održavanju i popunjavanju paradigmatičkih muzejskih postavki današnjice nezaobilazna, a nekad i posve određujuća.

Pritom, spomenuti procesi i složeni međuodnosi tradicionalnih, ali i novih aktera u suživotu muzeja i galerija i šire zajednice ilustriraju se na najeklatantnijim primjerima izgradnje novih muzejskih i galerijskih objekata mahom na području Bliskog, Srednjeg i Dalekog istoka, kao trenutno najdinamičnijim sredinama izrastanja “novog tipa muzeja” – uz uplitanje krupnog korporacijskog kapitala, ali i kroz posredno angažiranje paradigmatičkih evropskih muzejskih ustanova, kakve su Britanski muzej i/ili Muzej Luvr. Sve skupa otvara i još neka važna pitanja o kojima se bosanskohercegovačka baštinska zajednica informira upravo i putem ove anticipirajuće knjige: pitanje tzv. *museo standarda* kao potencijalnog međunarodnog muzejskog i galerijskog standarda, kao i tzv. *inverzne muzeologije*, što su teme kojima autor posvećuje i zasebna poglavlja.

Knjiga se stoga širinom svojih tema, iako s polazištem u muzeologiji i galeristici, proteže i dijahronijski i sinhronijski na brojne razine, zadirujući u ekonomiju, pravne, političke i ine odnose, uz one nezaobilazne strukovne naravno, pa se kao takva pojavljuje kao značajna i za ostale baštinske zajednice, uključujući i one najrodnije – bibliotekarstvo i arhivistiku, ali i za historičare umjetnosti, arheologe, arhitekte, urbaniste, gradske planere, gradsku administraciju, menadžere kulturnog turizma, na koncu, za javnost uopće.

Iako krajnje informativna za bosanskohercegovačkog čitatelja zbog novih uvida u dešavanja na globalnoj muzejskoj i galerijskoj sceni, knjiga donosi osvrt i na bosanskohercegovačke “ogledne slučajeve”, poput Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine te Umjetničke galerije

Bosne i Hercegovine, dovodeći ove temeljne nacionalne institucije u kontekst globalnih strujanja i potencijalne opasnosti za ove nemjerljivo važne ustanove, s čim u vezi autor konstatira da bi se institucije “u našim složenim društvenim, političkim i ekonomskim prilikama mogle naći same i nezaštićene na globalizacijskoj ‘pustopoljani’ i biti izložene različitim oblicima pretenzija krupnog korporacijskog kapitala” (str. 139). Dakle, i kad govori o globalnim temama, ne propušta naglasiti moguće stvarne utjecaje te posljedice globalnih makrostrujanja na bosanskohercegovačke mikrorazine. Odnos globalno – lokalno u stalnom je propitivanju, a lokalno ostaje od ključnog interesa i u autorovom prijedlogu donošenja zasebnih zakona o temeljnim državnim institucijama kulture: Zakona o Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine te Zakona o Umjetničkoj galeriji Bosne i Hercegovine, upravo pod dojmom utjecaja “snažnih vjetrova” kako izvana, tako i iznutra, a koji, u složenim bosanskohercegovačkim političkim, kulturnim, ekonomskim i drugim uvjetima mogu naštetiti i onome što je postojeća slika muzejskog i galerijskog stanja u Bosni i Hercegovini.

Knjiga *Muzeji i grad* ne propušta biti “osjetljiva” ni na odnose evropocentričnosti te uopće na razlike u razumijevanju, a samim time i u implementaciji, muzejskih i galerijskih koncepta na globalnoj razini, uključujući razlike unutar kineske, indijske, japanske i islamske civilizacije spram one evropske, američke i/ili kanadske, praveći paralelizme u razumijevanjima kako u osvjetljavanju muzeologije, tako i danas u savremenom svijetu. Na tragu razumijevanja brojnih paralelizama, kao jedan od ključnih paralelizama koji se razmatra jeste i odnos javno – privatno u muzeologiji i galeristici, što je nit koja se kontinuirano provlači kroz cijeli tekst knjige, tim prije što je u kontekstu muzeologije i galeristike, ali i ostalih baštinskih djelatnosti, taj odnos, iako aktivan i odranije, danas dinamičniji nego ikada prije.

I pored dijahronijskog osvrta na muzeologiju i galeristiku od početaka njihove institucionalizacije, pa sve do danas, krajnji fokus knjige *Muzeji i grad* ipak je na politikama razvoja ovih djelatnosti od druge polovine 20. st. pa do danas, zasnivajući se na razumijevanju nove dinamike odnosa između muzeja i galerija i grada kao dva institucijska *suprega* te dvije očite

interesne strane, čiji se odnosi intenzivno preoblikuju tokom druge polovine 20. te prvih decenija 21. st., počev od grada kao mjesta nezaobilazne kulturnoturističke ponude, preko grada kao korporacijskog tijela, grada kao izvoznog proizvoda, kao vida jačanja nacionalnog i državnog identiteta i dr.

Uz prikaz uloge fondacija u muzeologiji i galeristici, posebno s obzirom na dinamiku promjena koje se trenutno odigravaju unutar tih odnosa, i to na ilustrativnim primjerima fondacija Guggenheim i Soros, recimo, knjiga ne izostavlja niti osvrt na neevropsku muzeologiju, što je za bosanskohercegovačku čitateljsku, ali i za širu zajednicu još jedan vrijedan doprinos predstavljene knjige.

Stalno propitivani odnosi lokalno – globalno, evropsko – svjetsko okosnica su i dijelova knjige u kojima se govori o širenju tzv. imperijalne kulture na primjeru muzeologije i galeristike današnjice (usp. projekte Louvre Abu Dhabi te Guggenheim Abu Dhabi i sl.), s čim u vezi jeste i slučaj tzv. *inverzne muzeologije*, odnosno naknadne uspostave fundusa muzejskih zbirki i postavki nakon izgradnje impozantnih graditeljskih cjelina ili čak cijelih dijelova grada namijenjenih muzejima, galerijama i drugim kulturnim objektima, kao i kulturnom turizmu, obično za “elitnog” posjetitelja, sve po uzoru na najbolje evropske i svjetske muzejske i galerijske prakse posredovane putem timova stručnjaka paradigmatičkih muzejskih ustanova, u vidu nezvaničnog *museo standarda*, koji za mnoge evropske i neevropske muzejske ustanove ostaje tek puki nedosanjani san, a moguće je, i očiti oblik isključivanja iz “standardne muzeologije”. Slučajevi izgradnje i otvaranja javnosti tzv. univerzalnih muzeja današnjice, koji već prestaju biti eksperimenti, a postaju realnost, “običnom”, “malom” čovjeku nerijetko nedostupne kulturne “atrakcije”, također su okosnica razmatranih fenomena današnje, globalne kulture i megaaktivizma u području muzeologije i galeristike.

Uza sve to, knjiga je opremljena nizom informativnih fusnota, dodataka, priloga,

fotografija, prijevoda dijelova teksta na engleski jezik, indeksom geografskih naziva i predmetnim indeksom, literaturom – svim nužnim pomagalicama čije korištenje olakšava kretanje kroz ovu, gotovo multimedijalnu ili hipertekstualnu knjigu – knjigu primjerenu novim vremenima i novim generacijama knjige, i u sadržajnom i u medijskom smislu.

Zaključno, knjiga *Muzeji i grad: prikrivena muzeologija u globalnoj politici i ekonomiji* autora Mirze Hasana Čemana krajnje je aktuelno osvježenje na sceni bosanskohercegovačkog akademskog i stručnog bavljenja muzeologijom, galeristikom, ali i brojnim drugim više ili manje srodnim disciplinama. Knjiga je to koja svojim sadržajem te formulacijama da zaintrigirati i lokalnog i globalnog čitatelja, knjiga čije stalno balansiranje na odnosima lokalno – globalno, evropsko – svjetsko, javno – privatno, muzeji i galerije – grad, država, fondacija, multinacionalna korporacija i dr. donosi intrigantan te dinamičan uvid u novu menadžersku koncepciju za muzeje i galerije, a posredno, i za srodne ustanove, naglašavajući, i pored brojnih projekata iza kojih stoje nedovoljno razjašnjeni ideološki i politički ciljevi, pozitivne reperkusije u muzealnoj praksi, ali, istovremeno, zalački skrećući pažnju i na opasnosti koje vrebaju u novouspostavljenim odnosima u kojima se muzeji i galerije sve više pronalaze u žiži interesa moćnih korporacija, posebno za vrijedne umjetničke zbirke obesnaženih i nestabilnih područja, kakvo je, nažalost, u trenutnoj situaciji, i područje Bosne i Hercegovine. Usto, knjiga *Muzeji i grad* knjiga je afirmacije značaja te opstojnosti muzeja i galerija u do vrhunca dovedenoj dinamici odnosa između muzeja i galerija i “starih”, ali i posve novih aktera, sve to u složenim uvjetima globalne politike i ekonomije, iza čijeg megaaktivizma u području muzeologije i galeristike gdje god postoje nedovoljno jasni pozadinski ciljevi, ali, ipak, sasvim očito, i megapopularni ishodi nastanka i razvoja novog, često “univerzalnog” muzeja – možda baš takvog kakav je prikladan posjetitelju današnjice.